

Нукешов С.Т.

ЖОГОРКУ ОКУУ ЖАЙЛАРДА ОКУТУУ ПРОЦЕССИН
ОПТИМАЛДУУ ПЛАНДАШТЫРУУ

Нукешов С.Т.

ОПТИМАЛЬНОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА
В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

S. Nukeshov

OPTIMAL PLANNING OF THE EDUCATIONAL PROCESS
IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

УДК: 371:3:53.

Бүгүнкү күндө билим берүү тармагында жаңылануу процессин өнүгүүнүн үстүндө. Билим берүү тармагында заманбап адистерди даярдоо актуалдуу маселе боюнча кала берет. Бул макалада азыркы учурдагы жогорку окуу жайларда көйгөйлүү, актуалдуу маселелери каралган. Алардын бири болуп билим сапатын көтөрүүдө окутуу процессин оптималдуу пландаштыруу шарттары жана көйгөйлөрү көтөрүлөт. Макаланын негизги өзөгүн бүгүнкү күндө окутуу процессин оптималдуу пландаштыруудан кийинки натыйжалар түзөт. Натыйжалар окутуучунун билим билгичтигине ошондой эле кесиптик жөндөмүнө жараша болот. Ошондой эле азыркы күндүн талабына ылайык окутуунун жаңы технологияларын жогорку окуу жайдын окутуу процессине ылайыкташтыруу маселеси көтөрүлдү. Макалада автор тарабынан сунуштар киргизилди. Сунуштар жогорку окуу жайда жаңы эмгек жолун баштаган жаш окутуучуларга жардамы тиет деген ойдобуз.

Негизги сөздөр: билим, окутуунун сапаты, оптималдуу пландаштыруу, натыйжалар, окутуу келишими, лекциялык сабак, практикалык сабак.

На сегодняшний день процесс модернизации в сфере образования развивается. Актуальной проблемой остается подготовка современных специалистов в сфере образования. В этой статье рассматриваются самые актуальные вопросы современного высшего образования. Одной из них является условия и проблемы, возникающие в планировании оптимального учебного процесса при повышении качества образования. Основное внимание в статье уделяется сегодняшним результатам оптимального планирования учебного процесса. Результаты зависят от знаний учителя, а также от профессиональных навыков. Также был поднят вопрос адаптации новых технологий обучения к учебному процессу вуза в соответствии с современными требованиями. В статье внесены предложения автора. Надеемся, что рекомендации помогут молодым преподавателям, которые только начинают карьеру в ВУЗе.

Ключевые слова: образование, качество обучения, оптимальное планирование, результаты, контракт на обучение, лекционный курс, практический курс.

Today the process of modernization in the field of education is developing. Training of modern specialists in the field of education remains an urgent problem. This article examines the most pressing issues of modern higher education. One of them is the conditions and problems arising in planning the optimal educational process while improving the quality of education. The main focus of the article is on the current results of the optimal

planning of the educational process. The results depend on the knowledge of the teacher as well as on the professional skills. The issue of adapting new teaching technologies to the educational process of the university in accordance with modern requirements was also raised. The article contains the author's suggestions. We hope that the recommendations will help young teachers who are just starting their careers at the university.

Key words: education, quality of training, optimal planning, results, training contract, lecture course, practical course.

Азыркы учурда окутуунун сапатын жана натыйжалуулугун жогорулатуу менен бирге билим берүү чөйрөсүндө ашыкча түйшүктү жоюу болуп турат. Демек, окуу-тарбиялык процессти оптималдаштыруу менен студенттер менен окутуучулардын убактысын үнөмдүү пайдалануу актуалдуу маселе катары каралат.

Сабак өтүүдө салттуу түрдө закон ченемдүү кайталанууну көрсөк болот. Сабактарды дидактиканын негизги милдеттери менен төмөндөгүдөй бөлсөк болот.

Дидактиканын биринчи милдетинде студент жаңы материал менен биринчи жолу таанышат анын жалпы белгилерин гана баамдап билет, дидактиканын бул милдетинде окуу материалынын биринчи жолку өздөштүрүлүшү анча бекем болбойт. Демек окуу материалы менен экинчи жолу кайталап иштөөгө туура келет, экинчи жолкуда билимдер бышыктылат. Бул окутуу процессинин дидактикалык экинчи милдети болот. Окутуунун дидактикалык үчүнү милдетинде окуу материалынын канчалык кабылдангандыгын текшерип баалоо аркылуу ишке ашат.

Жогорудагы үч милдеттен тышкары азыркы заман талабына ылайык. Окуу тарбиялык процессти оптималдаштыруунун натыйжалуулугун көрүш үчүн окутуу келишими жана максаттарды аныктоо теориясына кайрылсак болот. Бул методикалык сунушту инсанга багыттап окутуунун усулдарынын окуучулар үчүн жазылган варианттарынан тапсак болот.

Окутуу келишими – аты айтып тургандай бул окутуучу менен студенттин ортосундагы максаттарды биргелешип тандоо жана аларга жетишүүнүн

мөөнөттөрүн, усулдарын макулдашуу аркылуу түзүлө турган келишим. Максаттар окуу процессинде колдонулган милдеттердин, тапшырмалардын жыйынтыктарын пайдалануу жолу менен аныкталат. Ошентип окутуу келишими билим берүүдөгү инсанга билим берүүдөгү борборлоштурулган ыкты өнүктүрүүнүн ажырагыс бөлүгүн түзөт жана окутуу тарбиялоо иштерин оптималдаштырууда толуктоо болуп эсептелет. Окутуу келишими, студенттерге таанып билүү, билим алуу ишинде аларга көбүрөөк өз алдынчалык берүү жолу менен алардын өздөрүнүн жетишкендиктерин жакшыртуусуна жардам берүү үчүн иштелип чыгышы керек [3].

Каралган окутуу келишиминин натыйжасында студенттер жалпыланган мүнөз күтүшөрү табигый нерсе. Алар окутуучу үчүн диагностикалык ишмердүүлүктө өзүнчө бир булакты, ориентирди түзүшөт. Аракеттер жетишилүүчү окутуунун натыйжаларына айланууга тийиш. Натыйжалар төмөндөгүдөй болушу күтүлөт.

- колдонулган терминдерди билет,
- конкреттүү фактыларды билет,
- Усулдар менен процедураларды билет,
- Негизги түшүнүктөрдү билет,
- Фактыларды, эрежелерди, принциптерди түшүнөт [1].

Окутуу келишимин ишке киргизилиши менен студенттер өздөрүнүн алдына максаттарды коюп жатып ийгиликтерге жетишүүсүнө көбүрөөк көңүл буруп окууда чоң ийгиликтерге жетишет. Бул ыкманы жогорку окуу жайда студенттердин өз алдынча иштөө мүмкүнчүлүктөрү аркылуу андан нары өнүктүрүүгө багыт берүү керек. Өз алдынча ишти аткарууда студент материалды өз алдынча табууга жана окуп чыгууга, зарыл учурда окутуучудан консультация алып турууга тийиш. Дал ушул өз алдынча иштөө процессинде студенттер адабият менен иштөө, негизгисин аныктоо, конспектилөө ж.б. билгичтиктерге ээ болушат.

Оптималдаштыруунун маанилүү критерийи катары убакыт эсептелет. Убакыттын үнөмдөлүшү окутуучуларга өз алдынча билимин өркүндөтүүгө кошумча материалды көп окуп иштеп чыгууга мүмкүндүк берет.

Убакыттын үнөмдөлүшү үчүн окутуучунун сабакты пландоосунда кээ бир жалпы талаптар болуш керек [1].

- жеткиликтүү формада максаттары так аныкталуусу. Студенттер бул сабакта кандай деңгээлде көнүгүп үйрөнүүлөрү тийиш экенин билүүлөрү.
- сабактын жүрүшүнүн тартиби, ар бир этабында студенттерди активдүү таанып билүү иштерине тартуу мүнөзү ачылып берилиши.

- студенттердин өздөрүн өздөрү көзөмөлдөй билүүгө ылайыкталган материалдардын жайгашышы.

Андан тышкары студенттердин өз алдынча иштеринин түрлөрү, мазмундары, материалды өздөштүрүү методдору жана ыкмалары, инструктаж берүүнүн ыкмалары, проблемалуу ситуацияларды түзүүнүн жолдору милдеттүү түрдө көрсөтүлүш керек.

Жогорку окуу жайда окуу тарбия процессин оптималдуу пландаштырууда лекциялык, практикалык, лабораториялык сабактарды өткөрүү маанилүү орунду ээлейт.

Ар бир окутуучу студенттерди окутуп тарбиялоого канчалык даражада кесиптик мамиле жасоосу өзүнүн педагогикалык устаттыгын, ишмердүүлүк багытын, ишенимин жана жалпы маданиятын өркүндөтө ала тургандыгына көз каранды.

Лекциялык сабакта окуу материалдары пландаштырылат жана «жөнөкөйдөн татаалга карай» принциби менен өтүлөт. Сабактын темалары окуу программасынын негизинде тандалат. Лекциялык сабактын мазмуну жана түзүлүшү мамлекеттик билим берүү стандартынын талаптарын аткарууга негизделет.

Практикалык сабак бул окутуу процессинде студенттердин билим деңгээлин тереңдетүү чогуу бирдикте тажрыйбаларды үйрөнүп практика жүзүндө сапаттуу иштегенге багытталат.

Практикалык сабактын усулу окутуучунун жекече жөндөмүнө көз карандылыгы менен ар түрдүү болот. Лекциялык же практикалык сабакты иштеп чыгууда тиешелүү бардык сабактарды камтуу менен кесиптик багытты эске алуу керек

Лекциялык менен практикалык сабактын ортосунда студенттердин өз алдынча иштери, практикалык сабактарга болгон өздөрүнүн даярдыктары пландалат.

Лекциялык же практикалык сабакты оптималдуу пландоо үчүн окутуучуларга сунуштар: [3] [2]

- тапшырмалардын жыйнагы, усулдук иштелмелер менен коштолгон тапшырмалар жана көнүгүүлөрдү колдонуу;
- өз алдынча ой жүгүртүү жөндөмдүүлүгү башка адамдардын пикирлерине эмес фактыларга жана өзүнүн тажрыйбасына таянуу менен өзүнчө пикирге келүү билгичтигине негизделет;
- студенттердин жетишүүсүнө көңүл буруу алар менен иштөө;
- окутуучунун суроолорду (тапшырма маселе ж.б.) ортого алып чыгуу жөндөмдүүлүгүнүн бар болушу;
- студенттин жообун талдоо жана баалоо;
- окутуучу жоопторду токтоолук, салабаттуулук менен угууга милдеттүүлүгүн, өз учурунда сту-

дент ката кетирген учурда да сабырдан чыкпоого тийиш;

- окутуучу зарыл учурларда гана этияттык менен педагогикалык такты сактоо менен студенттердин берип жаткан жоопторуна кийлигишүүсү керек.

Жогорудагы маселелерди эске алып лекциялык сабактын структурасы төмөндөгүдөй сунушталды. Сабактын структурасын аныктоо менен анын ийкемдүүлүгү келип чыгат.

1. Лекциянын темасы – программадан алыныш керек.

2. Лекциянын планы – программага жана бериле турган материалдын мазмунуна жараша түзүлүшү керек.

3. Лекциянын максаты (сабактын) – темага жана планга жараша кыскача түшүнүктө болушу керек.

4. Адабияттардын түзүмү – алынган материалдардын булактарына жараша түзүлүшү шартка ылайык.

5. Талкуулоо үчүн суроолор жана тапшырмалар болжолдуу түзүлүп алынса жакшы болот. Бул жерде студенттердин конспектилери колдонулуш керек.

Практикалык сабактын болжолдуу түзүлүшүн сунуштайбыз.

1. Практикалык сабактын темасы – программадан алынышы керек лекциялык сааттар менен удаалаштыкта ырааттуулугу сакталышы талапка ылайык келет.

2. Практикалык сабактын планы – тема боюнча жана алынган билимдерди актуалдаштыруу менен бөлүктөргө бөлүп ырааттуулугун түзүү менен коюлат.

3. Практикалык сабактын максатын коюу – Окутуунун жаңы технологиялары аркылуу студенттердин интеллектуалдык мүмкүнчүлүктөрүн ачууга, аларды өзүн-өзү өнүктүрүүгө, ой жүгүртүүсүн өстүрүүгө, билим билгичтиктерин жөндөмдүүлүктөрүн

калыптандырууга жана сынчыл ойломдорун өстүрүүнү сабактын максаты катары коюлушу керек.

4. Талкуулоо үчүн суроолор тапшырмалар – суроо жооптор аркылуу практикалык сабакта талкууну багыттуу жүргүзүү менен кошумча адабият булактарына чек койбоо. Бул бөлүктү сабактын негизги бөлүгү катары кароо керек.

5. Баалоонун калыптандыруучу формасын колдонуу – Биргелешип максат коюу менен студенттин кайсыл жерде тургандыгы, эмнеге жетүү керектигин жана эмне кылуу керек экендигин билүү мүмкүндүгүн алуу.

6. Кайтарым байланыш- коюлган максатка жетүүдө кездешкен конкреттүү аракеттерге, кырдаалдарга, талаштуу суроолорго оозеки же жазуу жүзүндө пикир жана сунуш билдирүү.

Жогорудагы белгиленген жагдайлар ЖОЖдо окутуу процессин оптималдуу пландаштыруунун мындан нары өнүгүшүнө салым кошот деген ишеничтебиз.

Адабияттар:

1. Бекбоев И.Б. Инсанга багыттап окутуу технологиясынын теориялык жана практикалык маселелери. 3-бас. - Бишкек, 2011.
2. Калдыбаев С.К., Мамытов А.М., Иптаров С.И. Педагогикалык баалоонун негиздери. - Бишкек, 2014.
3. Эсеналиева К. ж.б. автордук тобу. Формативдик баалоо жана инсанга багытталган окутуунун, таанып билүүнүн усулдары. - Бишкек, 2007.
4. Нукушев С.Т. Необходимость проблемного обучения в профессиональном образовании учителей начальной школы в ВУЗах. / Известия ВУЗов Кыргызстана. 2016. - №. 7. - С. 107-108.
5. Кадырова Т.К. Проблемы подготовки качественных кадров в ВУЗах и пути их решения. // Известия ВУЗов Кыргызстана. 2016. №. 8. С. 40-43.